

FP9012

Enskild motion

Motion till riksdagen: 2014/1523

av Nina Lundström (FP)

Sverigefinnar och Sveriges nationella minoriteter

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för riksdagsstyrelsen som sin mening vad som anförs i motionen om riksdagens roll och kunskap om Sveriges fem nationella minoriteter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nationella minoritetsspråk.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utöka förvaltningsområdena.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förbättra möjligheterna för finskspråkiga friskolor.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka tillgången på minoritetsspråklärare.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om äldreomsorg och äldreombud.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nationella minoriteter och kulturutbud.

Motivering

Det utmärkande för Sveriges nationella minoriteter är att de har funnits längre i Sverige än vår statsbildning som Sverige. Sverige och Finland var under 600 år samma land. Nationella minoriteter fanns här långt innan dagens Sverige tog form efter 1809. Redan när den svenska landslagen infördes av Magnus Eriksson i början av 1300-talet fanns både samer och finsktalande. Samernas historia som urbefolkning sträcker sig ännu längre bakåt i tiden. De historiska nationella minoriteterna har därmed samma historiska hemortsrätt till Sverige som majoritetsbefolkningen.

Finska har alltid varit särskilt levande i Mälardalen tack vare inflyttning före 1809 och stora arbetskraftsinvandringar på 1960- och 1970-talet. Under åren 1939–,1945 skickades cirka 70 000 krigsbarn från Finland till Sverige.

Sedan 1500-talet har finskan använts som ett språk i Sverige bland allmogen och som kyrko- och predikospråk. I samband med reformationen 1527 ersattes latinet som predikospråk av svenska och finska. Religiösa skrifter kom att publiceras på de båda folkspråken finska och svenska. Finskan har även använts i andra officiella sammanhang i Sverige. Juridiska texter översattes redan tidigt till finska. I mitten av 1500-talet översattes Kristoffers landslag till finska och stadslagen översattes 1609. Sedan 1500-talet skulle tolkning till finska ske vid alla slags officiella förrättningar såsom rättegångar, skatteläggningar, mantalsförrättningar, arvsskiften, bouppteckningar, föredragning av kungörelser och offentliga skrivelser. Alla sockenstämmoprotokoll var skrivna på svenska, vilket var påbjudet, med det förelåg också en skyldighet att före justering tolka aktstycket till finska för de närvarande vid stämman.

Från början av 1700-talet trycktes översättningar av författningstexter och annat officiellt tryck i Stockholm, och kanslikollegiet i Stockholm såg sig tvunget att anställa finska översättare.

I hem, socken, skola och kyrka var samiska och finska sedan urminnes tider naturliga språk men genom införandet av svenskan som nationens enhetsspråk inleddes successiva tillbakadragande av våra minoritetsspråk. Undervisningsspråket fram till 1880-talet i t.ex. Tornedalens skolor var med få undantag finska och läroböckerna var finskspråkiga. Därefter skedde en successiv övergång till helt svenskspråkig undervisning. Från och med år 1888 utgick statsbidrag för inrättande av s.k. statsskolor med det villkoret att undervisningen helt skulle äga rum på svenska. Ingen undervisning i eller på finska/meänkieli fick förekomma i statsskolorna. I vissa skolor förbjöds barnen att tala sitt eget språk under skoldagen. År 1940 övergick huvudmannskapet för de då 90 statsskolorna till kommunerna. Formellt upphävdes därmed även förbudet mot undervisning i eller på finsk/meänkieli, men i praktiken fortsatte förbudet på många håll. Tornedalens bibliotek, som drevs med statsmedel, inte fick förmedla finskspråkig litteratur före 1957, trots att majoriteten av folket enbart talade finska och många både finska och svenska. Samiska barns skolgång är ett annat exempel. Barn till renskötande samer gick under lång tid i s.k. nomadskolor. År 1942 invigdes det första nomadskolhemmet i Jukkasjärvi. De renskötande samerna hade en skyldighet att skicka sina barn till nomadskolan och fram till 1962 var det endast renskötande samers barn som gick i nomadskola. De bofasta samernas barn gick i den vanliga skolan. De samiska barnen bodde på hemmen under långa tidsperioder och många barn hade bara

möjlighet att åka hem på loven. Trots att skolan var en samisk skolform fick barnen inte lära sig samiska i skolan. Det samiska språket blev ett språk som talades med skolkamrater och i barnens hemmiljö. Det officiella språket var svenska som talades på skolhemmet och i klassrummet.

Nationell minoritetspolitik utformas

Den 2 december år 1999 fattade Sveriges riksdag det historiska beslutet att erkänna fem nationella minoriteter – samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar.

Europarådets konventioner om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk ratificerades.

Bakgrunden till beslutet år 1999 påbörjades år 1993. Regeringen tillsatte en arbetsgrupp på uppdrag av regeringen för att stärka finska språkets ställning i Sverige. Uppdraget omfattade undervisning i och på finska, möjligheter att inrätta tvåspråkiga klasser i grundskolan, större utbud på finska inom Sveriges Radio med mera.

År 1994 fastslog regeringen i en riksdagsskrivelse att det finska språket har en särställning i det svenska samhället. Regeringen ansåg att denna särställning bör beaktas på olika nivåer och områden i det svenska samhället. Regeringen konstaterade:

”Mot bakgrund av den ställning det finska språket har haft i Sverige under mycket lång tid är finskan en del av vårt kulturarv. Genom de nära banden med Finland såväl i förfluten tid som i dag är det av mycket stort värde för vårt land att det finns en kulturbärande sverigefinsk befolkningsgrupp. Finskan är ett inhemskt språk i Sverige. Att finska språket bevaras och får möjlighet att utvecklas är en förutsättning för de finskspråkigas möjligheter att vidmakthålla och utveckla den finskspråkiga kulturen i Sverige. Därmed kan de verka som förmedlare av denna kulturs yttringar både i Sverige och i Finland. Detta utgör också ett värdefullt bidrag till utvecklandet av förbindelserna mellan Sverige och Finland.”

Regeringens ställningstagande ledde senare till att frågan om ratificering av ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen kom att utredas av Minoritetsspråkskommittén och att fem grupper erkändes som nationella minoriteter år 1999.

Det är först under de senaste åren som ny lagstiftning har förstärkt nationella minoriteters rättigheter på en rad områden. År 2009 togs ytterligare steg för att förstärka politiken och lagstiftningen. Från den 1 januari 2010 har vi en lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Möjligheten till modersmålsundervisning har förstärkts.

Riksdagens roll och nationella minoriteter

Den svenska demokratins utveckling, och riksdagens historiska utveckling, innefattar även de nationella minoriteternas historia. Det är ett gemensamt ansvar för hela

samhället, staten och dess institutioner att sprida kunskap om Sveriges fem nationella minoriteter. Kunskaperna om de nationella minoriteterna behöver spridas och utökas.

Riksdagen kan bidra genom att synliggöra de fem nationella minoriteternas historiska betydelse för Sverige. Riksdagen bidrar idag på många sätt för att öka kunskapen om demokrati, svensk historia och parlamentets roll genom århundraden. Både genom möten med besökare, informationsmaterial, visningar, utställningar och i den allmänna informationen om riksdagens arbete. I detta arbete är det värdefullt att även låta historien omfatta våra nationella minoriteter. Detta bör ges riksdagsstyrelsen tillkänna.

Språkundervisning

Minoritetspolitiken syftar till att stödja och skydda våra historiska minoriteters rätt att bevara sitt språk och sin kultur. Med de två Europarådskonventionerna som ratificerades år 1999 av en enig riksdag åtog sig Sverige en folkrättslig skyldighet att både centralt och lokalt värna och stödja minoriteterna, deras språk och kultur.

Europarådet har i sin granskning av efterlevnaden av ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk konstaterat att utbildning i och på minoritetsspråk är av grundläggande betydelse för att främja minoritetsspråkens bevarande. Europarådets ministerråd har också vid flera tillfällen uppmanat Sverige att vidta åtgärder för att öka kvaliteten i och tillgången till modersmålsundervisning. Den svenska regeringen har sedan år 2006 genom flertalet åtgärder förbättrat villkoren och därigenom skapat bättre förutsättningar för de nationella minoriteterna.

Under 2009 presenterades en ny minoritetspolitisk strategi med åtgärder för att stärka de nationella minoriteternas rättigheter och 2010 började den nya lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk gälla. Sedan 1 januari 2010 finns en lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Tidigare fanns krav på att minst fem elever i kommunen efterfrågade undervisning i minoritetsspråket samt att språket skulle vara dagligt umgängesspråk för att eleven skulle ha rätt till modersmålsundervisning. Dessa krav har tagits bort. För att en elev ska erbjudas modersmålsundervisning krävs i dag att eleven har grundläggande kunskaper i språket. Nyligen föreslog alliansregeringen att även detta krav ska slopas. En lagändring med denna innebörd behöver träda ikraft 2015.

Ett nationellt minoritetsspråk ska även kunna läsas som nybörjarspråk. Fler skolor bör överväga att införa finskan som modernt språk vilket då medför att kursplan och betyg också ska gälla finskan. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Finskspråkiga friskolor

Finskspråkiga friskolor gör ett ovärderligt jobb för att hålla det finska språket och den svensk-finska kulturen levande i Sverige. Det har dock framkommit att det funnits svårigheter för små svensk/finska friskolor att få tillstånd att starta. Det behövs därför en genomlysning av orsakerna till detta för att få en klarare bild av vad som försvårar startande av svensk/finska skolor. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Lärare i nationella minoritetsspråk

Möjligheten att erbjuda språkundervisning förutsätter att det finns tillgång till behöriga minoritetsspråklärare. Universitet och högskolor spelar en central roll och arbetet för att bygga upp ämneslärarutbildning, för att möjliggöra en långsiktig försörjning av minoritetsspråklärare, bör fortgå. Inom de nationella minoritetsspråken. En sätt att attrahera fler att söka till lärarutbildningen är att införa en skattefri examenspremie som bör utgå till den som blir behörig att undervisa i något av de nationella minoritetsspråken. Detta bör ges regeringen tillkänna.

För att barn och unga som tillhör nationella minoriteter ska kunna tillägna sig tillräckliga läs- och skrivkunskaper i sitt minoritetsspråk, för att så småningom kunna föra språket vidare till nästa generation, behöver tillgängligheten till modersmåls lärare säkras även på andra sätt. Långa skoldagar med åtföljande långa resor för att kunna få tillgång till undervisning är inte alltid en hållbar lösning. Distansundervisning kan skapa nya möjligheter. Distansundervisning definieras som en interaktiv undervisningsmetod där elev och undervisande lärare är fysiskt åtskilda. Metoder och metodutveckling behöver utvecklas. Det behövs kompetensutvecklingsinsatser för distansundervisning och mängden läromedel är en begränsning. Forskning och en fortsatt pedagogisk utveckling är angeläget för att förbättra distansundervisningen. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Förvaltningsområden

Antalet förvaltningsområden har blivit väsentligt fler. År 2009 omfattades totalt 9 kommuner av förvaltningsområdena för samiska, finska och meänkieli i jämförelse med år 2014 då 68 kommuner och 13 landsting/regioner omfattas. Arbetet med att öka förvaltningsområdets utbredning bör fortsätta och nödvändiga medel säkras för detta arbete. Detta bör ges regeringen tillkänna.

Äldreomsorg – och äldreombud med minoritetskompetens

Vissa kommuner erbjuder äldreomsorg med en finskspråklig profil och efterfrågan ökar. Det är positivt att det växer fram äldreboenden med finsk inriktning. Idag finns också

exempel på hemtjänstföretag som erbjuder finsktalande personal. Valfriheten och etableringsfriheten är av stor vikt för att framväxten av äldreomsorg på finska ska fortsätta. Det behövs också fler insatser för att öka tillgängligheten av äldreomsorg på finska. Bland annat bör frågan om skärpt lagstiftning övervägas för att sätta tydligare krav på kommunerna. Många gånger handlar det hur verksamheten organiseras och administreras. Kommuner som har äldreombudsmän bör se till att dessa har kompetens vad gäller nationella minoriteter. Vidare bör kommuner och landsting kunna bli bättre på att ta tillvara den språkkompetens som finns hos personalen. Vid upphandling av service och omsorg inom t.ex. äldreomsorgen bör kommunerna också kunna bli bättre på att beakta behov som de nationella minoriteterna har.

Detta bör ges regeringen tillkänna.

Public service och kultur

De nationella minoriteterna ska kunna behålla och utveckla hela sin kultur. Och det gäller i hela Sverige, i alla kommuner, även de som inte ingår i ett förvaltningsområde. Public serviceverksamheten är av stor betydelse för att hålla minoritetsspråken levande, och för revitaliseringen av språk, liksom för att lyfta fram kulturfrågor. Program riktade till barn och unga är av särskild stor betydelse. Utbudet är begränsat och tillgängligheten är därmed viktig att beakta. Åtgärder behövs för att säkerställa att resurser och utrymme avsätts för sändningar på nationella minoritetsspråk.

Detta bör ges regeringen tillkänna.

Nina Lundström (FP)